

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ФАХОВОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Горбенко Є.В.

Українська медична стоматологічна академія

Проаналізовано проблеми вивчення української мови як одного з чинників соціальної та фахової адаптації іноземних студентів; запропоновано деякі форми занять, які наближають студентів до реального спілкування; окреслено основи опанування фаху і становлення лікаря через здобуття ним освіти українською мовою.

Ключові слова: соціальна адаптація, фахова адаптація, іноземні студенти, вивчення української мови як іноземної.

An article reveals the problem of Ukrainian language as the main factor of social and professional adaptation of foreign students; some methods of teaching that bring students closer to real communication have proposed; the basic factors of obtaining a medical speciality by means of Ukrainian education have analyzed.

Keywords: social adaptation, professional adaptation, foreign students, studying the Ukrainian language as a foreign one.

Знання української мови – першооснова не лише здобуття вищої освіти, а й соціальної та фахової адаптації іноземного студента в Україні.

Питання адаптації іноземних студентів розглядали у своїх працях Довгодько Т. І., Кайдалова Л.Г., Порох Д.О., Рибаченко Л. І., Черкашина Ж.В., Богиня Л. В. та ін. [1-3; 5-7]. Це питання не втрачає своєї актуальності, дослідження в цій царині тривають, що викликано практичною необхідністю організації навчання іноземних студентів, особливо на початковому етапі.

Мета нашої роботи – пошук оптимальних методів навчання мови як інструменту забезпечення якнайшвидшої адаптації іноземних студентів у новому соціокультурному й освітньому середовищі.

Знання мови – дуже об'ємне поняття. Це і розуміння багаторівневості, мови, її семантики, багатогранності. Іноземні студенти часто плутають знання мови з можливістю просто комунікувати на побутовому рівні.

Але знання мови розкриває дещо інші горизонти. Це можливість пізнати ментальність, побачити звичаї та навіть зазирнути в першопричини різних явищ. Мова є місцем, домівкою, в якій незримо присутні й глибина душі народу, і сподівання на майбутнє, розкрита історія; у мові можна знайти віддзеркалення психологічних важелів, що скеровують носіїв мови на певні вчинки.

Поняття соціальної адаптації нерозривно пов'язане з відчуттям комфорту. Без розуміння мови оточення неможливо досягти повного психологічного комфорту. Тому в перші місяці навчання більшість іноземних студентів достатньо вмотивовані й першочергово вивчають мову країни як мову виживання (рівень А–1) упродовж 1 – 1,5 місяців.

Під час вивчення нової (іноземної) мови мозок людини будує нові нейронні зв'язки. Нові ланцюжки нейронних зв'язків тренують мозок, поглиблюють знання і покращують здатність до сприйняття нової інформації. Свідоме вмотивоване вивчення мови не є стресовим для студента, таке вивчення підвищує мозкову активність. З часом і віком можливість сприйняття та засвоєння нової інформації дещо зростає, тому здатність запам'ятовувати і мислити потребує постійної практики. Але якщо студент має високий рівень мотивації, то вивчення нової мови може виступити невичерпним ресурсом для самовдосконалення, контролю власних знань і запорукою боротьби з регресом. Якщо студент активно вивчає мову в синтезі активного письма, читання і власної уяви, для нього мова не є етапом, який хотілось би перескочити/завантажити швидше, а стає своєрідним «тренувальним залом», у якому хочеться постійно самовдосконалюватися.

Перехід на іншу мову (чи активне її використання, що не є ситуативним і спорадичним) несе за собою навіть психологічні зміни, зміни особистісних якостей. Змінюється психодинаміка, студент переживає поетапно різні психологічні стани, і завдання викладача – допомогти йому безболісно пройти перший адаптаційний період.

На нашу думку, різні форми занять, що наближають студентів до реального спілкування, допоможуть іноземцям соціально адаптуватися до нових умов навчання й проживання в Україні. Крім традиційних аудиторних занять, широко використовуємо навчальні й ознайомчі екскурсії Полтавою, що дають змогу студентам, по-перше, краще орієнтуватися в місті, доцільно використовувати міський транспорт; по-друге, демонструють реальні умови вживання мови (відвідування лікаря, медичний огляд, здавання аналізів, відвідування магазину, аптеки).

Навчання протягом наступних місяців стає розширенням соціальної й початком фахової адаптації (це врахування майбутнього фаху в діалогах, текстах навчально-побутової сфери вивчення мови, вивчення паспортних даних, місця проживання тощо), коли студент переходить на інший рівень сприйняття мови, саме як мови майбутньої спеціальності.

Коли майбутній спеціаліст-іноземець чи людина, яка вже має вищу освіту, живе в мовному середовищі, активно використовує мову, то він отримує певну нагороду – можливість «достукатися» до пацієнтів на іншому рівні, на рівні «я розумію твою мову і я розумію тебе», на рівні прийняття, а не відторгнення, що дуже важливо у взаємодії лікар-пацієнт чи замовник-виконавець.

Апріорі, нова мова для майбутнього спеціаліста (студента) є не тільки засобом навчання, а й широким ресурсом для оновлення, апгрейду мозкової діяльності.

Вивчення української мови як іноземної розвиває гнучкість мислення, яке стає базисом критичного мислення і мислення в ключі open mind (збереження відкритого мислення, збір усіх фактів, а тільки потім – висунення свого судження).

Коли майбутній лікар має навичку ретельно ухвалювати свої рішення, обмірковує їх, а не просто сприймає на віру певні постулати і твердження, незалежні рішення можуть стати запорукою успіху впродовж усієї професійної діяльності.

Навчання на підготовчому відділенні для іноземних громадян – це не тільки вивчення мови. Це й усвідомлене вивчення базових природничих наук для отримання фаху, створення умов для формування навичок самовдоско-

налення і вдосконалення навичок мислення.

Якщо студент уміє задавати запитання, ставити перед собою цілі, то питання «чому?» стає для нього поштовхом і відправною точкою, а не глухим кутом. Іноді розв'язання практичних завдань потребує неординарного підходу. Продукування гіпотетичних суджень може стати запорукою досягнення поставлених цілей.

Уміння критично мислити часто стає гарантією знаходження нових шляхів, певного осяяння, інсайту, що є ознакою людини мислячої, креативної, яка не боїться працювати, не шукає шаблону для розв'язання своїх проблем, а виходить за рамки зони комфорту.

Одна з проблем навчання іноземних студентів на підготовчому відділенні – явище інертності мислення (відсутність або погане переключення з одного виду діяльності на інший) – це причина стагнації та неможливості нормально сприймати нову інформацію, добре навчатися. Якщо викладач може і має можливість працювати з групою в одному темпі, має важелі пожвавлення діяльності студентів, тоді він може працювати активно, в синтезі, разом, із відчуттям певної ментальної єдності. Тільки мотивуючи, активно спілкуючись, можна отримати позитивні зрушення, інтенсивніший темп роботи зі студентами і в класі, і поза його межами. Усе це сукупно пришвидшує адаптацію до спілкування в нових умовах.

Інтелектуальний розвиток і незалежність від аперцепції – орієнтири в роботі викладачів підготовчого відділення. Студент не може орієнтуватися на свій попередній досвід, можна припустити, що він його взагалі не має, оскільки стосується життя поза межами навчання і майбутньої клінічної діяльності. Лише формування нових навичок і постійна практика у своїй діяльності (навчальній і клінічній) є критерієм становлення фахівця. Людина, яка не розвивається постійно, студент, який не формує нові вміння, віддаляються від поняття «фахівець своєї справи» [2].

Навчання іноземного студента в медичному закладі вищої освіти починається з нуля, а закінчується становленням лікаря і спілкуванням його з пацієнтами. У межах фахової адаптації на підготовчому відділенні не можемо навчити всього, але ми закладаємо основи мовлення в навчально- професійній сфері, формуємо мовну базу для майбутньої професійної діяльності: навчаємо будувати запитання, виокремлювати основне, формуємо базу для навчання клінічного мислення, яке неможливе без знання мови, розуміння і вміння аналізувати мову співрозмовника (пацієнта чи колеги, лаборанта тощо). На заняттях з мови постійно вдосконалюються навички самостійно висловлюватися, формуються навички аудіювання, розуміння мови співрозмовника (не тільки викладача).

Зрозуміло, що адаптація у двомовному середовищі має свої особливості. Полтава – колиска української мови і культури. Обговорювати і сперечатися про мовну ситуацію в Полтаві можна довго і часто безрезультатно. Варто зазначити, що на вулицях Полтави, у ситуаціях реального спілкування останнім часом збільшується коефіцієнт використання української мови. Люди свідомо починають переходити на унормовану українську мову, використовувати її в побуті, у транспорті та будь-де, бо це не просто питання зручності, це питання самоідентифікації.

Завдання викладача української мови на підготовчому відділенні – навчити студентів перш за все літературної мови, але разом із тим дати їм основи розуміння мовної ситуації в Полтаві, уміння відрізнити «чисту» українську мову від полтавської говірки. Це вміння дуже важливе, адже майбутні лікарі будуть безпосередньо спілкуватися з носіями мови, з пацієнтами, які зазвичай говорять не літературною українською мовою, а так, як вони звикли, особливо в стресовій ситуації. Тільки лікар із гнучким мисленням зможе зрозуміти своїх пацієнтів. Ми відокремлюємо суржик від літературної мови і мови фахової, але до всього ще додаємо навичку розуміти й українську мову, і російську – без цього наразі обійтися просто не можна.

Мова – жива складова нації, її пульсуюче серце. І тільки той лікар, який став на першу сходинку здобуття освіти українською мовою, зможе потім це серце почути, якщо систематично вдосконалюватиме й розвиватиме знання мови протягом усього періоду навчання в українському виші.

Додипломний етап навчання – це поглиблення й розширення знання мови. Це розуміння системи мови і свідоме вивчення фахової мови в поєднанні її лексичних і стилістичних особливостей.

Узагальнюючи, варто додати, що навчаючи української мови, ми даємо іноземним студентам можливість жити в новому українському суспільстві й цією мовою відкривати нові горизонти навколо і всередині себе, не обмежувати свого сприйняття, а бути мислячими, готовими до реального життя спеціалістами і майстрами своєї справи.

Подальші розвідки з питання фахової адаптації іноземних студентів, які вивчають українську мову як мову здобуття вищої освіти, плануємо продовжити тестуванням серед студентів, що вже навчаються на клінічних кафедрах і мають безпосереднє спілкування з пацієнтами.

Список використаної літератури

1. Богиня Л. В. Урахування викладачем лінгвокультурологічних та характерологічних особливостей іноземних студентів як один з чинників впливу на їх адаптацію / Л. В. Богиня, Т. В. Савицька, І. В. Колечкіна // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи : зб. статей I Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2016. – С. 22–28.
2. Булатов М. Аперцепція : філософський енциклопедичний словник /В.І.Шинкарук (голова редколегії) та ін.; Л.В.Озадовська, Н.П.Поліщук (наукові редактори); І.О.Покаржевська (художнє оформлення).— К.: Абрис, 2002. — 742 с.
3. Довгодько Т. І. Особливості пропедевтичної підготовки студентів–іноземців та їх психолого-педагогічна адаптація у науковому середовищі вищих навчальних закладів /Т. І. Довгодько // Реализация традиционных методов и поиск инноваций в процессе подготовки иностранных студентов в современном высшем учебном заведении : материалы междунар. науч.-метод. конф. –Харьков : НТУ «ХПИ», 2008. –362 с.
4. Кайдалова Л.Г. Адаптація іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах: методичні рекомендації для викладачів та студентів підготовчих факультетів / Кайдалова Л.Г., Черкашина Ж.В. – Харків, 2014. –47 с.
5. Лещенко Т. О. Удосконалення мовної підготовки іноземних студентів / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко, О. М. Шевченко // Удосконалення якості підготовки лікарів у сучасних умовах : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2016. – С. 124–125.
6. Порох Д. О. Адаптація іноземних студентів до умов життя та навчання в Україні (на прикладі ЛДМУ) /Д. О. Порох // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка: Пед. науки. – 2009. – № 23 (186). – Ч. IV: Міжнар. наук. –практ. конф. «Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: європейський вектор вищої школи» (2–6 жовтня 2009 р.). – С. 209–215.
7. Рибаченко Л. І. Підготовка іноземних студентів у навчальних закладах України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13. 00. 01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. І. Рибаченко. – Луганськ, 2010.–20 с.